

Almenna fyrisitingin – eisini ein politisk uppgáva

Fyrisiting tyktist í sjálvari sær ikki serliga áhugaverd politiskt, men hugsa vit um, at tað júst er gjøgnum fyrisitingina, vit kunnu forðeila samfelagságóðan øðrvísi (hugsa bert um skúlaverkið, almenna flutningskervið og almannaverkið) so gerst økið meira viðkomandi, og tí er umráðandi at vit hugsa væl um, hvør og hvussu hon er, og hvussu hon eigur at vera – ikki minst um vit skulu kalla okkum javnaðarfólk

Borgarligu flokkarnir hava altíð ført fram, at almenna fyrisitingin er ov stór og dýr. Nú tíðimar eru versnaðar so nógv, hava teir av álvara tikið inn undir seg, og tað sær út sum um teir ætla at tað at skerja fyrisitingina skal vera eitt av stóru loysunnarorðunum í valstríðnum.

Hvussu stór fyrisitingin er, er tó ein spurningur um hvussu vit hyggja at henni, og hvat vit seta støddina í mun til.

Bruttotjóðar- úrtøkan

Hyggja vit eftir, hvussu stóru partur av Bruttotjóðarúrtøkuni verður umsitin av hinum almenna, er talið stórt í dag, okkurt um 60%. Tey borgarligu siga, at almenni sektorin nú er so stórur, at samfelagið ikki orkar at bera hann. Undir hesum pástandi liggur misfatanin um, at virði bert verða skapt í privata partinum av búskapinum (Tað vil siga: byggir Landsverkfrøðingurin eitt havnalag í Skopun fyri 160 milliónir, verða 160 milliónir hálaðar út úr samfelagsbúskapinum, men um J & K Petersen stendur fyri arbeiðinum, vaksa samfelagsvirðini við 160 milliónum!).

Hetta er sjálvandi tvælt, men hinvegin er greitt, at um hitt almenna einans skal fígga við skattum og avgjöldum, so kann vera ringt at fígga raksturinn av hinum almenna, um tað fevnir um ein so stóran part av BTÚ.

Her er tó umráðandi at leggja til merkis, at almenni parturin av BTÚ altíð hevur verið væl lægri enn í hinum Norðanlondunum (um 40%). At hann í dag er so stórur, kemur bara av BTÚ í kreppu og fiskaloysid er falið so nógv, tí privata vinnulívið tyktist vera um at tódna burtur í onki.

Um vit halda at nøkur meining er í at leggja støddina á hinum almenna eftir hvussu stóran part av BTÚ tað fevnir um, so er spurningurin um tað er rætt at skera eftir eini BTÚ sum er so lág, sum hugsast kann. – Skulu vit fyrst skera vekk

við harðari hond og oyðileggja eina rúgvu, og so byggja upp aftur, tá BTÚ hækkar?

Málsviðgerðarar

Velja vit, í staðin fyri eitt tilvildarligt hagfrøðiligt mál, at hyggja eftir hvussu stór almenna fyrisitingin er í mun til tær uppgávur hon er sett til at loysa, er hon knappliga ikki stór, men pinkaltíð. Til dømis hava málsviðgerðar á Almanna-stovuni millum tvær og trýggjar ferðir so nógv viðskiftafólk í part, sum donsku starvsfelagar teirra.

Fara vit longur upp, er stutt og greitt høpisleyst í tølum at samanbera ein fulltrúa og ein deildarstjóra á Almanna- og Heilsudeildini við tvinni fullmannað dansk ministerium við direktorat, umframt alla ta manning ið annars er á hesum økinum í kommunum og amtskommunum í Danmark.

– Líka sum tað er púra greitt, at tað er burtur úr vón og viti at tosa um at seta 30 fulltrúar afturat á Almanna- og Heilsudeildini í Tinganesi, so vit á hesum økinum kunnu koma á eitt støði sum í mun til fólkatalið er samberiligt við dansk viðurskipti, átti tað eisini at verið greitt, at líka lítið skil er í fyrirlitaleyst at skera fyrisitingina, so hon passar til ein ávísan prosentpart av (syndarligu leivdunum av) bruttotjóðarúrtøku okkara, bert fyri at røkka eini »náttúrligari javnvág« eftir einum tilvildarligum hagfrøðilíggum máti.

Fyrisitingin í dag

Heldur eiga vit at hyggja eftir innihaldinum og spyrja okkum sjálvi, hvat tað er fyri ein almenn fyrisiting vit ynskja, og hvørjar uppgávur vit ynskja at hon skal loysa.

Sum nógv síggja fyrisitingina í dag, so er hon ov lítið gjøgnumskygd, samstundis sum avgerðir tykjast tilvildarligar og »forhastad- ar«, hóast tú skalt biða leingi eftir at nakað hendir. Helst hevur fyrisitingin ikki heilt uppiborið umdømið

Ingibjörg Berg, cand. scient. pol.: – Tá øki eru yvirtikin, er verandi danska umsitingin á økinum yvirtikin, og er nøkur uppgáva komin afturat, er onkur »stovna gjørð í skundi

hon hevur, men hinvegin er mark fyri, hvussu lítil ein fyrisitingarlig eind kann vera, skal hon orka at veita eina ávísu tænastu.

Sum føroyska fyrisitingin sær út í dag, er hon ikki gjørd eftir nakrari miðvísari ætlan, við atliti at teimum uppgávum hiit almenna samantíð skal loysa. Tá øki eru yvirtikin, er verandi danska umsitingin á økinum yvirtikin, og er nøkur uppgáva komin afturat, er onkur »stova« gjørd í skundi. Annars er nøringin innan almennu fyrisitingina hend sum sjálgvitnaður ella knubbanøring. – Umframt at slík nøring er rættuliga keðilig, so er eisini tað ólukkuliga við henni, at hon ongantíð førir til nakað nýtt, samstundis sum úrslitið verður ein trunki, sum ringt er at fáa høvd ella hala á.

Tilvildarligt

Málsbýtið innan føroysku fyrisitingina er ógvuliga tilvildarligt, soleiðis at skilja at sjálfviti um tú kennir uppgávuna, so ber illa til at spáa

um í hvørjari fyrisitingarligari eind, ella á hvørjum fyrisitingarligum støði, hon verður loyst.

Onkur roynd er gjørd at umskipa fyrisitingina, men hesar royndir eru ikki komnar serliga langt, ikki minst tí at ongin politiskur áhugi hevur verið fyri evninum, og tað er púra óhugsandi at fyrisitingin av sínum eitingum kann umskipa seg sjálva grundleggjandi.

Fyri tað fyrsta, so skal fyrisiting grundleggjandi vera konservativ, soleiðis at skilja at hon ongantíð av sínum eitingum setir nakað nýtt í verk. Nýhugsan er ein politisk uppgáva. Har-næst, so hevur hvør fyrisitingarlig eind sjálvandi lagad seg sum frægast til verandi umstøður, soleiðis at einhvør umleggning ella samanlegging av sær sjálvari kemur at tykjast sum ein álvarslig hótan móti tí einstaka fyrisitingarleiðaranum. Skal ein stórri umskipan kunna vera nøkurlunda friðarlig, er tí umráðandi at boðini frá poliitkarunum

eru púra greið, og somuleiðis at politiski áhugin í umskipanini stendur við, til hon er gjøgnumförd.

Hvussu eiga vit at leggja um?

Fyrst er neyðugt at gera sær púra greitt, at sjálfviti fyri lond í vanligari stödd er ongin ævinligur sannleiki um, hvussu fyrisitingin eigur at vera, og hetta er so enn minni galdandi í einum pinkulingalandi. Hvussu vit skipa fyrisitingina er tí eitt val, eitt politiskt val.

Týðningarmest er at hugsa um fyrisitingina sum eina heild, og hugsa um hvussu vit fáa sum frægast burturúr tí tilfeingi vit í dag ráða yvir.

Harnæst eiga vit at hugsa um at fyrisitingin skal vera eitt amboð hjá demokrat-inum, ikki ein forðan fyri demokratii, og tí er umráðandi at gera skipanina so einfalda og gjøgnumskygda sum vit kunnu. Hjá øllum skal vera lætt at vita, hvat eitt mál verður viðgjørt, og hví viðgerðin liggur júst har, og somuleiðis

má vera greitt hvar yvirskipaða ábyrgdin fyri økinum liggur.

Í einum so lítum samfelag sum okkara ber ikki til at gera eina rúgvu av fakministerium, soleiðis sum næstan øll onnur lond gera.

Heldur skulu vit royna at leggja flest móguligar uppgávur saman. Soleiðis spara vit nógv í reinum umsting-anútreiðslum (færri avgreiðslur, færri teldukervi, færri leiðarar og færri høli at leiga), og vit sleppa undan, at okkara frægastu fyrisitingarligu kreftir sitna og gerast minni og minni verðar, hvør í sínum líða kongadømi. Í staðin fáa vit størri og meira livandi faklig umhvørvi, sum eru munandi meira mennandi fyri hin einstaka (hon gerst ein betri arbeidskraft), samstundis sum fyrisitingin í síni heild verður smidligari og meira virkisfær.

Møguleikarnir eru nógvir, men sum áður sagt ber einki til uttan at politiski viljin er til staðar.

Ingibjörg Berg

GOTT BINGO

verður í Pálsstovu
sunnudagin 17. apríl
kl. 16.00

Nógvir góðir vinningar,
so sum ræstur fiskur, turr
tjógv og annar døgurðamatúr.
10 gávukort á 500,- kr.

15 vinningar á lutaseðli.
Høvuðsvinningurin gávukort
á 1.500,- kr.

Drigið verður millum spøluni.

Eykaspælið heldur fram.

Møguleiki at verða koyrdur
heim aftaná.

GJÁAR SAMKOMUHÚS